

Ирдин
Бади

СЛУХЕРС

ЭРДНИН БАДМ

ХАЛЬМГ „ОБЛЛНТ“
КАЛМЫЦКИЙ „ОБЛЛНТ“

С Э Э Х Л Э

Соответствует ли моему к печати
и утверждаю,
Руководитель типографического предприятия
«24» Калмыцкая 1961 г.

Хальмг дегтр харнач
Элст — 1961

61-9

ТОСХЛТД

Нурвн эклцтэ, нээми нарцта наадн

НААДНД ОРЛЦХ УЛСНЬ:

1. ЭРДНИ — 55-та, маначар кедлж бээх өвгн.
2. МАЦГ — 20-та, Эрдни өвгнэ күүкн.
3. БАЙЧХ — 50-та, белвсн эмгн.
4. ОЧР — 22-та, Байчхин көвүн, тосхлтин парторг.
5. БАДМ — 16-та, Байчхин ик көвүнэнь көвүн.
6. САРҢ — тосхлтин бригадин бригадир.
7. ШУУРҢЧ — бригадир.
8. САҢЖ — урч.
9. БАСҢ — тосхлтин конторин ахлач.
10. ЖИРҢЛ — сурһулин багш, тосхлтин бригадин агитатор.
11. МАНЖ — көдлмшч көвүн.
12. УЛАН — көдлмшч көвүн.

Наадн нарч бээх цагнь өдгэ цаг.

НЕГДГЧ ЭКЛЦ

Негдгч шарц

Эрдни өвгнэ гер. Цевр, тохпята хурачкн өрө. Термд Ленино зург өлгөтө бөөнө. Барун бий тал талдан өрөһүр ордг үүдн бөөнө. Өрү-
һэр. Эрдни сө манулд һарад ирсн гертэн цэ ууж сууна. Мацг дегтр
умшч сууна.

ЭРДНИ. Мацг кедү час болж?

МАЦГ. Арвн тавн минут уга йисн час болж.

ЭРДНИ. Ордан орх цаг болж гигич... Сөөни дуусн
нүдэн харһулл уга һарад бөөсм эн. Хэрн, нүдм күч
өглго аньгадад һарвл! Дигтэ эн кемлэ нанла нөр ноол-
дна...

МАЦГ. Нөөрт би диилгдчкнөв гигит?..

ЭРДНИ. Сөөни дуусн кен нөр уга тесх билэ!.. Эмтэ
күн бээнэлм...

МАЦГ. Аав, сөөд харушг зогсжатл нөөртн күрхший?

ЭРДНИ. Күрхш. Дасгдж оч. Наснаннь өрэлэн манл-
һнд өглөв.

МАЦГ. Аав, та кесг миңһн сө унтж угат.

ЭРДНИ. Гем уга. Биичн дасчклав. Нандчн сө чигн,
өдр чигн эдл. А чи болхла, Очрлаһан сөөни өрэл күртл
суухларн, һурвн сө эс унтсн күүнэ нүдтәһэр йовналмч...

МАЦГ. (Инэһэд). Аав, дасад уган учр гидг тер.

ЭРДНИ. Дасх кергтэ. Эс гиж шулуһар хүрм кех
кергтэ.

МАЦГ. Хүрм... Хүрм кехэс урд зурхачд насан эс
үзүлдг билү?.. Зурхач альдас олж авхвдн?

ЭРДНИ. (хуухан маажад). Кукн, терчн үнн.
Ода зурхачиг дөрвн үзгүр довтлад хээвчн, олж болшго.
Зурхач угаһар хүрм кехгов. Би бийм зурхач болнав.
Не, намаг күн керглэд ирхлэг, унтж одла ги.

Босад, хажудк өрэн үүд татад орж одна.

МАЦГ. (босад). Мана аавтн талдан ухата болж оч, мел намаг күүнд өгш угаһар бээдг билэ. Ода бийнь зурхач болхар бээнэ. Акад юмб?

ОЧР. (Орж ирэд зотсна). Юн акад юмн бээх билэ... Аавчн ухата күн... Чин зовлңгиг медж бээхгов...

МАЦГ. Дууһан арһулд, аав унтж кевтнэ.

ОЧР. Гем уга... Аавчн бийнь сөөд нохасан хуцулад, бу хаһад кү унтулжшлм.

МАЦГ. Дасх кергтэ. Тана гер аавин хэрүлжэсн герин өөр бээснд аав гемтэй?

ОЧР. Уга. Гемнж бээхшв. Цергт дасн авьяс, мартж болхш. Цергт манач э һарх зөв уга.

МАЦГ. Цергт... Цергт гидг үг орулл уга кезэ үг келдг болхмч!..

ОЧР. Цергт йовсн көвүн таасгдхла — сонсвчн гем уга.

МАЦГ. Мел... дангин... сэн, жөөлн нег үг келл уга, цергин тускар келэд бээхлэ, күүкн биш, бүүрг өсрэд эрлх.

ОЧР. Даслт. Арһ уга. Жөөлн сэн үг эс келдг болвчн, цергт йовсн цагтан, оньдин санад, чирэһичн минь эн кевтнь үзэд йовдг билэв.

МАЦГ. Цергт бээһэд, хажуһин юм санад йовсн төлэдчн, би чини командир болсн болхнь, һурвн хонг мод чавчулх билэв.

ОЧР. Энчн уставд уга. (Очр өөрдэд, Мацгиг үмснэ).

МАЦГ. А эн уставд бээнү?

ОЧР. Уга. (Дакад нег үмснэ). Аавичн серүлж болхн угай, кергтэ билэв...

МАЦГ. Ямаран керг? Нанд келж болшгой?

ОЧР. Нег күүндх керг билэ. Чамд келж, чи нанд дөң болш угач.

МАЦГ. Чи мел нанас нууһад йовхмч...

ОЧР. Уга... Яһад чамас нуух билэв... Нуух болхла, чамар аавичн серүлүлх уга билэв.

Жирһл орж ирнэ.

ЖИРЬЛ. Өгх болсн дегтрэн авч ирүв. Цол уга болад, авч ирх цаглань авч ирсн угав. Дээнэ цергин тускар бичэтэ бээж...

МАЦГ. Дегтр умшлһн угаһар чигн эднэнч тускар медж авбв.

ЖИРҲЛ. Тигж соңссн сән боллта. Очр өөрчн суучкад, сар суутл келдг болхгов. (Хойрафинь хэлэчкэд). Харш болвв-яһвв?.. Гемим тэвж өгтн, күүндврэн цааранднь уудултн. (Үүднүр темцнэ).

ОЧР. Жирһл. Түрд гилчн. Мел сурн гисн бийм мартчкад йовнав. Мана Бадмин сурһуль ямаран?

ЖИРҲЛ. Бадм сән сурһульч. Түүнэ тускар му үг келж чадшгов.

ОЧР. Альвлну? Сурһулян меднү? Ээж мел зовад харна.

ЖИРҲЛ. Альвлдг болхла сән гиж келхн уга билэв.

ОЧР. Альвлад, сурһулян даслго бээхләнһ нанд дарунь келжэтн.

ЖИРҲЛ. Сән. Буруһим тэвж өгтн. Тан хойраг күүндж бээтл орж ирэд харшлчкв.

ОЧР. Орж ирснд гем уга. Харшлх бидн нуувчин керг күүндж бээхш...

МАЦГ. Мел Сарнгла эдлэр келнэч.

ЖИРҲЛ. Намаг түүнэ үлмэд орсн болһувзгот?..

ОЧР. Кен кенәнһ үлмэд орсинь меджэхшв. Зугар негнһ негнәнһ үлмэд орснһ лавта. (Инеһэд). Ахрар келхлә — ил.

ЖИРҲЛ. Юн-ил?

ОЧР. Сарң сән көвүн. Чини үлмэд орсн сән көвүн. Тиим эс мөний, Мацг?

МАЦГ. Альхн деерк цаһан мөңгнэс тодрха.

ЖИРҲЛ. Энтн дурта хойр күн үгцкэд, намаг даж-ржана гидг эн...

ОЧР. Чамаг биш, талдан хойр кү келжәнэв. Сарн тоомсрта көвүн. Энд ирж көдлснэсн авн кедү сән керг кев, нам мана көвүдлә кедү күүндвр кев!.. Зугар невчк халурхг. Күүнэ келсн үгд орад одх күн биш. Нег му авъяста... Түүгинь келэд кергго... биичн медж бээхговч.

ЖИРҲЛ. Хэлэхд сән көвүн... дотран ямаран ухатагинь медж бээхшв... Күн болһниг нег хэлэцэр йиилһж болдмн биш... Сарнгин тускар дажк үг бичэ келтн. Көдлмшән мууһар кехлә, кенд туста күмб тер! Сээнэр кех — түүнэ болн цуһарннһ эркн керг.

ОЧР. Му күүнэ тускар сән күүндвр хардм биш.

ЭРДНИ. (Өрәһэс фарч ирнэ). Түүнәнтн тускар үг эс харсн болхла, би амрх билэв.

ОЧР. Юңгад?

ЭРДНИ. Нөөрэн авх билэв. Тадн иим зүткэтэ күүндвр кеж намаг серүлх зөв угат.

ОЧР.. Мана буру. Эрдни, би танас нег үг сурхар ирлэв.

ЭРДНИ. Үг сурхар ирсн бээдл угач... Талдан кергэр орж ирсн бээдлтэч.

ОРЧ. Уга, юн талдан керг бээх билэ...

ЭРДНИ. Чи, бичэ акадлад бээһич... Медэ бээнэв. Намаг көгшн гигэд юм медж бээхш болһжанч?

ОЧР. Нанд тиим ухан угал?... Өцклдүр шинкэн командировкас ирлэв, тигэд танад орад һарс гигэд орж ирлэв.

ЭРДНИ. Орж ирснчн сэн. Зуг тер нохаһан уга кеһич.

ОЧР. Яһад? Тертн сурһульта ноха. Цергэ нохала эдлэр сурһхар бээнэв.

ЭРДНИ. Нег ора одсн, барг нохачн орулхш. Кишво ноха бээжл... Орж чадл уга хэрү күрч ирүв.

ОЧР. Ээж гертэн бээнэлм... Дуудад оркхити...

ЭРДНИ. Өөрдүлхш. Чамас онгдан кү меддго кевтэ. Негл зууһач юмн. Чикэн өргэд, күн тал һэрэдх бээдл һарһна.

Инэлднэ

ОЧР. Нохаһас ээсн күн, яһж сөөд маначд зогснат?

ЭРДНИ. Буута нанд кен ю кех билэ.

Бадм гүүж орж ирнэ

БАДМ. Сарң деерк моднас хальтрад унж одва!..

ОЧР. Тигэд Сарң яһва?!.

БАДМ. Унж одв... Цуһар цуглрж бээцхэнэ.

ОЧР. Одх кергтэ... (Һ а р а д г ү ү н э).

ЭРДНИ. Муха зеткрв! Болһахн яһна...

Һарна. Бадм бас һарна.

ЖИРЬЛ. Би тигэн однав... унад, көл-һаран авчкси болх.

МАЦГ. Бичэ санаһан зов... Ээх юмн уга болх.

ЖИРЬЛ. Деерэс унна гидг наадна юмн биш.

МАЦГ. Би чамаг таньдган уурн гижэнэв... Мел даңгин саначрхад йовнач. Чеежичн юн ээлсмб?

ЖИРЬЛ. Би болхла, Очрд алң болж бээнэв.Иим эмн шир уга бахнд яһж дурлсмб... Медхнчн, удл уга

бүл болхар бээнэвдн... Чи күүнд бичэ келич... өдр ир-
вэс Сарң угаһар төрүц бээж чадшгом мел медгдэд
йовна.

МАЦГ. Сэн болхгов... Хүрм.. нэр... жирһл... Бичэ
удаһит...

ЖИРЬЛ. Ода күртл одаксч яһж одихав?.. Көлинь
таслчксн болвзго гигэд ээжэнэв...

МАЦГ. Тиим юмн бээдв... Түүнэ көл тасрсн болхла,
чам тал көлэрн кен гүүхмб?.. Уга, тиим тоолвр нам уха-
нанны өңцгт бичэ сан!

Эрдни Очр хойр орж ирнэ

МАЦГ. Не, яһж?

ОЧР. Ээх юмн уга. Барун көлнь невчк булһрж оч.

ЭРДНИ. Невчк хавдж оч. Болв... (Күүкдүр хэ-
лэчкэд). күүкдүр көлэрн гүүж чадхмн... Күүкдиг
теврж чадхмн... (Хажудк өрөһөр орна).

ОЧР. Мел дигтэ үнн... көлэрн гүүж чадхм.

К ө ш г.

Хойрдгч һарц

Тосхлтин участкин контор. Стол, стулмуд бээнэ. Бадм, Санж,
Басн, Сарң (тайгта, доһлснь медгднэ), Улан бээцхэнэ.

БАСН. Улан, чи эндр авсн зураһан дун уга кү-
цэхмч...

УЛАН. Күүнэс ард үлдж үзэд угав. Оньдин өмн
йовхас биш, ард хоцрж дасад угав.

БАСН. Тигхлэ сэн. Улан . Тиим болхла чи, комму-
нистическ бригадт чигн орж чадхмч. Чамаг сурһхар бээ-
хшив,— таһчд чамаг эс меддг күн уга. Улан сэн тосхач
гигэд шуугад бээцхэнэлм. Тер бийнь көдлмшд өдр ирвэс
улм диилвр бэрх кергтэ.

БАДМ. «Келон үг—керчсн модн» гидг, тигхлэ авсн
даалһвран күцэхэр зүтк.

УЛАН. Санаһан бичэ зовтн. Цуһар күцэгдх. Болснь
терви? Тигхлэ би йовнав.

БАСН. Йов. Көвүд, залусд менд келж од. Шидрэс
танур ирнэв.

УЛАН. Сэн. Ирж үзтн. Сарңгиг дахад күрэд иртн.

(һарч одна).

САРҢ. Манһдур эднүр одхар бээнэв, намаг дахтн. Уланиг дахж көдлх санан бээнэ. Яһж көдлж бээхинь хэлэхэр.

БАСҢ. Одий. Йир соньн улс. Би тер бригадт одхларн, ямаран ик көдлмш бөөвчн амрсн болнав. Не, одак эклс төрөн чилэй. (Цаас үзүлэд.) Эн... Байрин сэн өдр күртл эклсн герән тосхж дуусхмн. Таанр юн гиж санжанат?

БАДМ. Юн оln тавн үг бээх билэ...

САРҢ. (күцц келүлл уга). А та, участкин начальник, юн гиж санжанат?

БАСҢ. Тосхад чилэхвди гиж үгэн өгхлэ, күцэх кергтэ. Эс күцэхлэ ичр хату, эс гиж оln-эмтн наад бэрх. Нам көдлмшчнр зөв гишгол. Бийән наад бэрүлхин орчд назр дор орсн деер. Эврәннь жирһлән тарах седкл кенд бээх?..

САРҢ. Уга, тиим биш. Гериг цаглань тосххмн. Икэр шуңж кехмн. Көдлмшчнр таасх эс таасхин тускар та, Басн, ахлач болвчн, эндүржәнэт.

БАСҢ. Соңовт? Бадм, чи соңсвч? Эн хойр зөвтэ гинэ.

БАДМ. Соңсув.

САРҢ. Ю келхэр бэәнэт, ахлач? Йим байрин сэн өд-риг цуг Хальмг таһч диилврин ашар тосжах цагла, нег гериг һурвн жилдән босхһар бээхмт?

БАСҢ. Ухан бээнэ, ухан бээһэд ахлач йовнав. Хан-жанав агитацдчн. Болв тер, цааснд бичсн болзгтнь кү-цэж чадшговдн.

САНЖ. Басн, иимичн ода күртл медлго би альд йовсмб?

БАСҢ. Орс улсин келдгэр: «Макарин туһл хэрүлдг назрт».

САРҢ. Ахлач нөвчк эндүржэдгчн биз. Энчн эврәннь, әмнәннь төлө игж генжәнэл.

САНЖ. Эңкр үр Сарн, энчн генж бээхш, эврәннь ар-сан харсж бээх күн.

БАСҢ. Чини арсн зузан болхгов...

САРҢ. Басн, деерэс зака юуни төлө илгэдв? Көһэд күцэхин төлө илгәдм,— күцәтн!

БАСҢ. Эн авъясан хай. Энчн деерэс закна гисн амр юмн.

САРҢ. Амнасчн һаршго-һаршго үг һарч одад бээдм?.. Коммунистан бичэ март, юмнь түрүнд манас сурх...

БАСҢ. Не, болж. Төр ил. Болзгднь күцэж чадшговдн.

САРҢ. (хээкрэд). Энүг һанцарн кех зөв угач. Хург кетн. Көдлмшчнр бийснь шиидг. (Жирһл орж ирнэ.) Теднчн чамла эдл, хуучнаһар бээдг улс биш, шин улс!

САНЖ. Зөвтэ үг. Басң хург кетн. Олна үг—шиидвр. БАСҢ. Сән. Хург чигн кей.

САРҢ. Хургас өмн чи, Басң, энд келсн тоотан дакад ухал. Цаг зуурин ухаһар бээж болдм биш.

ЖИРҢЛ. Эрвжго кергәр орж ирчкэд, эвртэ ик зүткл-дәнлэ харһув.

БАСҢ. Бөдүн улсин шүүрлдэ гигич!... Чи бичкн күү-кдин шууганд дассн күн зөвәр өврсн болхч. Эрвжго кер-гән келжэтн.

ЖИРҢЛ. Удл уга ик байр болн гиж бээнэ. Сән белдвр кехәр баһчуд кружок һарһсн бээнэ. Хальмг ду, би белд-жәнэ. Теднд хувц уйж өгхлэ, сән болх билэ.

БАСҢ. Тиим, тиим. Сән седвр. Тана тосхачнр тер нэ-эрт эрдмән үзүлхлэ, йир айта болх билэ.

ЖИРҢЛ. Э, э... Нег хөрн тавн хувц уйх кергтэ.

БАСҢ. Уйтн, уйтн... Бидн буру гижэхшвдн, мана баһ-чудлм.

ЖИРҢЛ. Мөңгн кергтэ.

БАСҢ. (дунь хүврэд). Юн мөңгн?

ЖИРҢЛ. Хувц уйх.

БАСҢ. Кенэс суржанаһч?

САРҢ. (хорнднь орад, Жирһлиг татж кел-нэ). Басң, бичэ сүрдтн. Дала мөңгн һаршго, көвүд-кү-үкдт трест хувц уйж өгх зөвтэ.

БАСҢ. А чи юн билэч үүнд?!

САРҢ. Би танд зуг цээлһж өгчәнэв.

БАСҢ. А-а... Не, сән. Уйж болх. Мөңгн эс олдх би-лү... Кедү мөңгн кергтэһинь нанд келж өгтн.

(Һарч одна.)

ЖИРҢЛ. Чи орлицад сэ кевч, эс гиж одакчн өгшго бээж.

САРҢ. Умшвч?

ЖИРҢЛ. Умшув.

САРҢ. Тигэд таасгдву?

ЖИРҢЛ. Уга.

САРҢ. Юнгад?

ЖИРҢЛ. Сээнәр шүүхлэ, тер дегтрчн кергтэ дегтр биш. Мел дурна тускар бичсн бээж.

САРҢ. Чамаг, умшад, невчк уха автха гигэд өглэв.

ЖИРҮЛ. Тер дегтр угаһар чигн уха авч болхм.

САРҢ. Тиим болхла сэн болхгов.

ЖИРҮЛ. Дегтрт бичсэр дурлхла, күн һазр деер бээж болшго.

САРҢ. Яһад?

ЖИРҮЛ. Дегд илэр бичж .

САРҢ. Я эрлһич түүгән. Керг уга болхла — хайчк. Тер угаһарчн бээж болхмн. Жирһл, мини келсн үгд хэру юңгад эс өгнәч?

ЖИРҮЛ. Дегд генткн сурвч,— нам хэрү өгхдән түр-жәнәв.

САРҢ Би адһажанав. Чи ман хойрин хоорндкиг негн деернһ нарһх кергтә. «Хойр эзн зөвтә гихлә — хотн тана юн кергв!» — тиим эс мений?

ЖИРҮЛ. Сарң, арһулджа, би невчк ухалсв. Эндр— дуртав гигәд, маңһдур—чамд однав гисн дегд түргн.

САРҢ. Жирһл, аюдан үг келәд, дуран денштг үнлдг күн бишв. Чи намаг меднәч. «Залу күн зөрсндән» гиж биший.

ЖИРҮЛ. Тиим, болвчн...

Сарң күшц келүллго, энд-тендән хәләжәһәд, теврәд үмснә. Эн хойраг үмслджәтл. Эрдн орж ирәд, эдниг үзкәд, хооран цухрна. Жирһл Сарңгас алдрна.

ЭРДНИ. (х а н я с н б о л а д). Гемим тәвж өгтн, ах-лачиг бәәнә гиж медәд орж ирләв. Иим юмн болжах гиж санс болхнь, теңгр цоктхта,— ирх уга биләв.

САРҢ. Ода орж ирсн хөөн һарч болшго. Тиим эс мөний?

ЭРДНИ. Тиимчн болжана. (Жирһлд.) Би чик эс келжәнү? Одачн күүкдин чирәг улалһад оркдув.

САРҢ. Өвгн гидг энлм эн!.. шоглж чадна.

ЭРДНИ. Күүкнләһән телефоһар күүндхәр ирүв. Яһж күүнддгинь зааж өгич?

ЖИРҮЛ. (з а а н а). Энүг һартан авад, конторин неринһ келәд дуудтн. Цаһаһастн күн хэрү өгх. Тигхләнһ күүкән дуудтн, медгдвү?

ЭРДНИ. Медгдсн болад одв.

ЖИРҮЛ. Не, тигхлә дуудтн. (Сарңгта һарч одна.)

ЭРДНИ. (телефонур одад). Иир энһ өр цәәтл манснас зовлңгта болдг бәәдлтә. (Трубкиг авад, чикндән өөрдүлнә.) Энһ ду эс һардмб?.. Кемб? Ай,

өөртн минн күүкн бээхмн... Мацг... Мацг... Бичэ альвлтн. Би альвлж бээхшв... Мацгла күүндхэр седлэв... Уга?.. Яһсмб? Альдаран оч? Юн?.. Бичэ хээкрэд бээтн?.. Бийчн бичэ хээкрэд бэ!.. Чи хальмг күүкн эс мөнийч? Эмгмб?! Тигх дутман та хээкр^х зөв угат... Тер юнгад гихлэ — би өвгмб. (С а х л а н я с н а.)

Һурвдгч һарч.

Очрин гер. Цевр өрө. Стол, стул, зургуд. Хажудк өрөн үүдн үзгднэ. Асхн болсн цаг. Столин өөр Бадм урокан дасж сууна.

БАДМ. Маңһдуртан шүүвртэн белн болх кергтэ. Зуг чеежэр шүлг келнэ гидг жаңһрта. Альков, дакад нег давтх кевтэ. (Ш ү л г к е л н э.)

БАЙЧХ. (о р ж и р н э). Ай, Бадм, энүгэн урж өдрэс нааран даса эс мөнийч? Чееждчн орхший?

БАДМ. Ээж, энд орж одчкад, школд һарч одад бэ-энэ.

БАЙЧХ. Эцгэн дураж угач. Эцгчн, сээни орнд төрг, хэрүлдг адуһан чеежэр зүсинь меддг билэ.

БАДМ. Чеежтэ бээсн болхгов.

БАЙЧХ. Ода умшсчн юн гидг шүлгви?

БАДМ. «Шин гер» гидг шүлг.

БАЙЧХ. Йир сээнэр олж бичж.

БАДМ. Э, э. Хург чилвү?

БАЙЧХ. Чилв.

БАДМ. Тосхж бээсн герэн дуусх болцхаву?

БАЙЧХ. Болв, болв. Ахинчн үгэр болхла — мана танһчд эркн төр.

Очр Басц хойр орж ирнэ.

БАСЦ. Амулц менд бээнт? Көвүһэн диилвртэ тосж автн.

БАЙЧХ. Менд, менд! Биичн бас хургас ирүв.

БАСЦ. А-а... тигхлэ меддг болховт. (Очрт.) Очр чини зөв бээж. Мини сансн хажһр бээж. Кен эс эндүр-нэ!.. Эндү чиклгдв.

ОЧР. Медсчн ханжанав. Невчкн зуур ээнтрхэд, та-ран алдвч. Не, «давж одсн хуриг занч авч некдм биш». Үгэн өгэд, тосхх болсна хөөн чилэх кергтэ.

БАСЦ. Терчн чик үг. Эн дөрлдэнэ тускиг чамд даал-һхар бээнэв. Сэн көдлсн улсиг мөрэлэд, мууһар көдл-

синь үдрдэхэд, авсн даалхвран күцэхвдн; хар саната күн бээхэд, харшлхарчн седх. Саг бээхмн.

ОЧР. Буру гижэхшв. Санамр сэн йовдл биш.

БАСЦ. Не, маңдурас авн энүнэинь ард ор. (Үүднүр темцэд.) Сарң тедниг толһалтха. Комсомолин ахлач бээн!м. Сарң гихэс... чи Сарнгур өнгэр дэврвч. Очр, терчн чамаг тигх гиж кезэдчн санж йовсн уга болх.

ОЧР. Халурхув. Мини буру болхла — медх, уурлх, уга.

БАЙЧХ. Басң цэ ууһад нархнчн...

БАСЦ. Ханжанав... Гертм бас цэ бээнэ. Менд хонтн.

(Нарч одна).

ОЧР. (сууһад цэ ун бээж). Ээж эн цээтн кимр эдл болдм.

БАЙЧХ. (Бадмурзааһад). Цаадкинчн чансн цэ. Тер дегтрэсн нүдэн татхш.

ОЧР. Хэрнь, тана чансн цээг би ууһад уга бээж өңгүр хойрарнь меддг билэв.

БАЙЧХ. Ээжиннь чансн цэ буульнач, а ээжэн хармншч.

ОЧР. Эн юн гидг үгв, ээж?.. Таниһэн би мартхмб? Таниһэн күндллго бээхмб? Уга.

БАЙЧХ. Намаг хармнжахшч...

ОЧР. Ээж...

БАЙЧХ. «Ээж, ээж,» гинэч,— ода күртл гер юңгад эс авнач?..

ОЧР. Нам та намаг хармлдго болж нарчанат... Би одачн баһв.

БАЙЧХ. Баһв... Хөрн тавн насан альдаран кенэч!.. Би аавдчн арвн нээмтэднь одлав.

ОЧР. (Бадмурхэлэхэд). Арһулдтн, цаатн Бадм бээнэ.

БАЙЧХ. Медэтэ улс үг келхлэ, медх зөвтэч.

ОЧР. Соңсжанав. Цагнь иртл гер авхин тускар ухалж болшго.

БАЙЧХ. Цагнь болчкхла гигэд келжэнэв.

ОЧР. Цагнь болсн болхла — сэн. Адһад альдаран оольхв!.. Нэрэдж тенгрт күрж болшго, булхж һазрт шаагдж болшго.

БАЙЧХ. Үгэр бийим аадрулл уга, кергтэ юм кел!.. (Ааһ-саванхурана.)

ОЧР. (Бадмур өөрдэд). Манхдур шүүврий? Юн предметэр?

БАДМ. Орс келэр.

ОЧР. Аа... Сэн темдгтэ ирхм болхговч?..

БАДМ. Медж болшго. Му темдгтэ чигн ирэд бээхв...

ОЧР. Тиим темдгтэ ирхлэчн, герт орулшговдн.

БАДМ. Кеду час болж?

ОРЧ. Аврн дундур болж оч. Иим ора күртл суудв?

Оч унт.

БАДМ. А чи кесгтэн унтшго болхговч?

ОЧР. Чини юн керг! Чамла эдл шүүврт белдж бэ-
эхш...

БАДМ. Терчн чик. (Хажудк өрөһүр орна). Очр
махлаһан авад һархар седнэ.)

БАЙЧХ. Дакад йовхар бээхмч?

ОЧР. Э...

БАЙЧХ. Үгчн кезэ чилж, кергчн кезэ эклхмб?

ОЧР. Удл уга эклх ээж!

(Һарч одна).

БАЙЧХ. (Һанцарн). Асхн болһн эн. Урднь болхла,
күүкн көвүн чирәһәрн харһж үзгддг уга билэ. Ода бол-
хла, ичр-һутран гееһэд хуурч.

Эрдни өвгн орж ирнэ.

ЭРДНИ. Мендвт, Байчх!

БАЙЧХ. Ора яһж йовхмч, Эрдни?

ЭРДНИ. Манулд һарч йовад орж ирүв. Очр угай?

БАЙЧХ. Һарч одла.

ЭРДНИ. Мацг бас һарад йовж одв.

БАЙЧХ. Чи бидн хойр өмнкмдн өөрдэд, хөөткмдн
холжад бээсн улсвдн.

ЭРДНИ. Терчн үнн. Зугар даруд үкэд одх санан уга.

БАЙЧХ. Болв чи ман хойрин нас негдүлхлэ, зу һарч
одх.

ЭРДНИ. Ай, чи, Байчх, келх үгэн зовалго келчкич.

БАЙЧХ. Чи Мацгин эцг, би Очрин экв.

ЭРДНИ. Э... Мацг гижгтэ күүкн Очр бөдүн залу. Эн
хойраг эрт кү кехм. Тиим эс мөний?

БАЙЧХ. Тиим.

ЭРДНИ. Би төрүц буру гижэхшв.

БАЙЧХ. Ханжанав чамд, Эрдни. Зуг тер хойрчн манд
келлго, хүрм-мүрм келго ханьцж одн гижэх бээдлтэ.

ЭРДНИ. Сэн болхгов. Баһчуд нег негэн тевчэд, бээнэв гисэрн бэг.

БАЙЧХ. А хүрм яахмб?

ЭРДНИ. Юн хүрм?

БАЙЧХ. Көвүн гер авхла, хүрм кехгов!

ЭРДНИ. Тийм хүрм керго.

БАЙЧХ. Медэ бээж тийм үг келдв... Ю келж бээхмт, Эрдни!

ЭРДНИ. Нам тер хойрчн зөв гихн уга. Бийсь медг. Альдас чини хуучна хүрм медх билэ? Энчн өмнк цаг биш. Ода цагин баһчудчн өмнк хуучна баһчудла эдл биш.

БАЙЧХ. Хүрм угаһар гер авхла, эмтн му келцхэх. Ичкевт бишв?..

ЭРДНИ. Тер хойран кергт орлцад манд керг уга. Бийсь медг. Теднд бас ичр болх.

БАЙЧХ. Теднэ ичсн юн керг. Кезэнэс нааран хүрм кеһэ юмн. Ичх юмн уга.

ЭРДНИ. Чи, Байчх, көгшрэд, сананчн салврад, уханчн далврад һарчах бээдлтэч. Би зөв гиж бээхшв. Үрдүд бийсь медг.

БАЙЧХ. Чи яһад намаг көгшнд тоолж бээхмч?! Ухам салврсиг яһж медвч?.. Би күн биш болжахмб? Мини үг чинр уга болжахмб?

ЭРДНИ. Дегд көпшрж очвдн, Байчх... (һарч о д н а.)

БАЙЧХ. (ардаснь). Уга, көгшрэд угавдн... Ухам салврад уга!

Көшг.

ХОИРДГЧ ЭКЛЦ.

Негдгч һарц.

Жирһлин герт. Стол деер дегтрмүд, зургуд. Бичкн стол деер радиол бээнэ. Ора болж йовх цаг. Жирһл дегтр хэлэхэд, урокд белджэнэ.

САНЖ. (орж ирнэ). А-а... Урокдан белдж бээхмч?

ЖИРЬЛ. Э... Санж, чи кергтэ ирвч, кел.

САНЖ. Мини ухаг урдаснь медснчн ханжанав. Кергм ик биш. Нег хальмг пластинк маһдур күртл сурхар ирлэв.

ЖИРЬЛ. Һанцхн терий?

САНЖ. Э.

ЖИРҮЛ. (өгнө). Мэ.

САНЖ. Мартхм угав, маңдур авад ирхв. Чини үүд-
нэс мини үүдн күртл арви ишкм. Менд хон, Жирүл.
(Нарч одна.)

ЖИРҮЛ. (ардаснь хэләһэд). Акад юмб... Нег
пластинкин төлө орж ирдг... Болв Санж сән көвүн, зуг...
(Карт хэләһэд, дегтр сөжжәтлнь Сарц орж
ирнә.)

САРЦ. Саак картан хэләһэд суунт? Кезә амрдг бол-
хмт?

ЖИРҮЛ. Дегд ик жерг уга болхла, цаһан суужа.

САРЦ. Ирси пиичиг игж тосдв?..

ЖИРҮЛ. Цаачи радиол бээнә. Буйн бол, тави минут
тд намаг уга гиж санич... Эн белдврән чиләсв.

САРЦ. Амрдг өдрлә оддг фазр уга. (Радиол дуу-
лулна.) Чамд уудьврта болхший?

ЖИРҮЛ. Уудьх цол болхш.

САРЦ. Гейүрси бәэдлтә болдмч?..

ЖИРҮЛ. Мини гейүрсиг яһж үзвч?

САРЦ. Чамаг медшго би яһсмб? Эндр, амрдг өдр,
көдлмшән орк...

ЖИРҮЛ. Не, сән. (Суучкад.) Закаһичи күцәвв.

САРЦ. Би закжәхшв, суржанав. Чамаһан зүркндән
санад, эн нарта орчлң деер жирһж йовнав.

ЖИРҮЛ. Жирүл гидг йир сәәхн юмн.

САРЦ. Терчи мел чик. Дурнас ик әрүн цевр юмн уга.

ЖИРҮЛ. Дурна әрүн цевринь кесгнь медхш. Зәрм
баһчуд, наадһа наач бәәх юмн кевтә, буру йовдл нарһ-
цхана.

САРЦ. Жирүл, тедниг дурахм биш. Мана хойран дур-
н — цевр, итклтә дурн. (Жирһлиг теврнә.)

ЖИРҮЛ. (толһаһинь чиләд). Неричи Сарц, нүд-
нчи хар, үснчи хар... Уханчи ямаран болхв?..

САРЦ. Яһна?.. Хар седклтә гиж меджәнч?

ЖИРҮЛ. Уга. Седклчн цаһан.

САРЦ. Магтлһнанчи шаңгнь эн. (Үмснә.)

ЖИРҮЛ. (босад). Чи дегтр умшад суужа. Би уро-
кд белдлһн чиләчкәсв.

САРЦ. Кезә эн көдлмш чилхм?

ЖИРҮЛ. Көдлмш чилш уга юмн. Маңдур урокдан
одхв, нөкәдүр тосхачирин бригадт политинформац кехв.

САРЦ. Хальмг келәр политинформац келж өгдвч?

ЖИРҮЛ. Э, хальмгаһар... зэрмдэн орсаһар...

САРҢ. Төднчн хальмг кел сээнэр медхш.

ЖИРҮЛ. Эс медхлэ, дасхх кергтэ.

САРҢ. Хальмг кел дасх санан бээвчн, күн зааж өгхш.

ЖИРҮЛ. Санан бээхлэ, дасхд юн харшв?

САРҢ. Би өврэ келэн мууһар меднэв. Манас һарсн үрдүд төрокн келэн сээнэр медх.

ЖИРҮЛ. Терчн үнн. Болв чамд бас дасв гиж буру болхн уга.

САРҢ. Ода сурһуль дасхд нанд ора болж эс одв?

ЖИРҮЛ. Яһад ора болжахмб? Чамд келж тус уга... Келсиг мөдш угач.

САРҢ. Жирһл, бичкн күүкд бишч, медхнчн!..

ЖИРҮЛ. Нанд медэд керго.

САРҢ. Сурһуль уга болсн-мини нег тату хөв.

ЖИРҮЛ. Чи, Сарң, эндүржәнэч. Керг уга уха зүүжәнэч.

САРҢ. Мини келсн чамд эс таасгдсн болхла, буруһ-им тэвж өг. Чамаг би мана алтн байчудин негнь гиж ицжэлэв.

ЖИРҮЛ. (Сарңгин өрч деер толһаһан уһаһад). Сарң, нам чи нааран ирл уга бээсн болхла, нанд сэн болх билэ...

К ө ш г.

Хойрдгч һарц.

Тосхлтин нег участк. Эрдни өвгн манач зогсжана. Тер нааран-цааран йовдннад бээнэ.

ЭРДНИ. Кемб? Кембвчи?

САРҢ. (орж ирнэ). Би, Сарңгв. Нам эн школтн холдм хот орулдган ууруль.

ЭРДНИ. Эн харһуд кенинь йилһж болхш.

САРҢ. Сэн манач медх зөвтэ. Бүтн-бүрн бээнү?

ЭРДНИ. Бүтн бээл уга яах билэ тер!

САРҢ. Эрт эн гериг тосхж өгх кергтэ.

ЭРДНИ. Чини бригад сэн нернд эс бээнү? Шамдад көдлхлэ, болзгтнь тосхж болхм.

САРҢ. Тертн үнн. Мини бригад коммунистическ күч-көлснэ бригадин нер зүүхэр зүткжэцхэнэ.

ЭРДНИ. Цаглянь тосхад өгхлэ, бичкдүд байрлх, олимптн ханлт өргх.

САРҢ. Нэ, Эрдни менд хонтн.

ЭРДНИ. Намаг унттха гиж бээхмч?

САРҢ. Уга, эндүрэд желчкүв. Не, тигэд юн гиж жел-хмб? А... а... Мана зөөриг сээнэр манжатн. (Һарч одна.)

ЭРДНИ. Чи менд хон (Генткн Очр. Мацг хойр орж ирнэ.) Зогстн, кембвт?

МАЦГ. Аав, энтн бидмдн!

ЭРДНИ. Юн аав бээх билэ! Энчн манач зогсж бээнэ. Цаг биш цагла яһж йовхмт?

ОЧР. Бидн киноһас хәрж йовад, танур ирвдн.

ЭРДНИ. Тана өмн нег жүн ирэд, нөөрм күрхш гиж-гиж, йовж одв.

ОЧР. Кен ирв? Сарңгий?

ЭРДНИ. Сө болһн гилтэ ирнэ. Шулуң эн гериг тосхж өгх күмбв гинэ.

ОЧР. Сө болһн ирнэ. (Хажудж гер хэлэхәр һарна.)

ЭРДНИ. (Мацгур хэләһәд). Яһна, йовх һазр олдхший?

МАЦГ. Танур ирснд юн гем бээнэ.

ЭРДНИ. Талдан һазр олдхший? (Очр орж ирнэ.)

ОЧР. Гер дуусгдад ирвә.

ЭРДНИ. Шулуһар тосхж чиләхлә, болх билә. Эн шк-ол күцж өгл уга таражана.

ОЧР. Тертн үнн. Удл уга чиләхвдн. (Мацгта һарч одна.)

ЭРДНИ. (нааран-цааран йовад бээнә). Бас нег жүн аашна. Эн сө яһсн болхв!.. Эй, кембч?

САНЖ. Би, Санжв. Нүднтн яһсмб? Кү үзхән уурсн болвзго?..

ЭРДНИ. Чини нүдн доржнь сээнәр үзнә. Мини нүдн муурчий аль чини чирә хүвржий?.. Не, игтлән һурниһәд йовх яһвч?

САНЖ. Та медшгот... Дөң болж чадшгот. Ю хәәж сурнат?

ЭРДНИ. Сурхла яһсм?

САНЖ. Та, Эрдни баһ цагтан жүүкнд дурлж йовлт?

ЭРДНИ. Юн гидг сурврв энчн?.. Чамла әдл баһ на-ста бишлв... (У х а т уң һ а ж а һ а д.) Цагтан би чигн баһ биләв. Не, тигәд юмб?

САНЖ. Яһж дурллат?

ЭРДНИ. Йир, кукн, меджэхшв. Мана цаг акад цаг билэ. Эк-эцгин желсэр гер мал болдг билэ.

САНЖ. Би нег жүүкнд дуртав... Я, яһад би танд кел-жэхм... йовлхта.

ЭРДНИ. Су... Кел... Юн жүүкнд?

САНЖ. Сурһулин багш Жирһлд.

ЭРДНИ. Күүкн бийнь му биш... Көвүнь чигн сэн.

САНЖ. Жирһж болшго.

ЭРДНИ. Яһад? Юн болж одв?

САНЖ. Тер жүүкн талдан көвүнд седклэн өгсн бээдлтэ. Намур хэлэхш... Нанд дурта биш.

ЭРДНИ. Жигтэ юмб!

САНЖ. Жирһлиг түрүн үзхлэрн, нанд байр өгх гиж санлав.

ЭРДНИ. Чамд дурлл уга, кенд дурлжахмб?

САНЖ. Сарңгд дуран өгч.

ЭРДНИ. А... тиим гигич. Тиим болхла, би чамд дөң болж чадшгов. Күүкд баһий?... Күүкд дала. Ода хэрэд унт. Олн дала юм ухалад керго. Иньг олдх.

САНЖ. Чик. Пуф, эн алднд нур уга, эс гиж киитн уснд булхад авх билэв... Не, көпшэ, менд бээтн. (Н а р ч о д н а.)

ЭРДНИ. (тенгр хэлэһэд). Эн сө ик ахр болж медгдв.

К ө ш г.

Һурвдгч һарц.

Очрин гер. Баһчуд цуглрсн бээнэ. Ик стол деер хот-хол. Шууглдсн, тнэлдсн бээцхэнэ. Сцен деер Очр, Санж, Мацг, нань күүкд, көвүд бээнэ.

ОЧР. (зург үзүлэд). Эн мана коммунистическ күч-көлснэ бригад. Шидрэ балһсна тосхачнрин хург болснд мана бригад негдгч мөрэ авб.

САНЖ. Байчх Бадм хойр яһла?

ОЧР. Манла нээрлхэс Бадмин насн баһ, ээжин насн ик. Тигэд һарад йовж одцхала.

Сарн Жирһл хойр орж ирнэ. Сарнгин һарт радио, Жирһлин һарт пластинк.

САРҢ. О... Цуһар энд бээх кевтэмт!.. Бидн невчк удад бээвдн... Энүг хэлэһэд йова йовж удж одвдн.

ОЧР. Не, үүрмүд, зөвөн олад сууцхатн.

Цуһар стол эргэд сууна.

САРҢ. Очр, нег цөн амн үг келх гиж меджәнәв.

ОЧР. Хая-хая игэд цуглрад, нәр-наад, би кеһәд бәә-хлә, му болх уга гиж санжанав. Бидн альд болвчн ни-ицнһү, серглнгр бәәх седкл зүүх зөвтәвдн.

САРҢ. Тигәд, һанцхн цә уухмб?

ЖИРҢЛ. Яһад... Ду дуулхмн, би биилхмн.

ОЧР. Би-дууд дургонь, улан чаһр чигн ууж чадна. (Чаһр авч ирәд тәвнә.) Болснь эн. Энүнәс ик ун-дн кергтә болх уга.

САРҢ. Дав деер энчн болх. Баһ болад бәәхлә, авад чигн ирхгов.

САНЖ. Чамаг, Сарн, әркд жилвтә гиж меддг уга биләв.

САРҢ. Әркичн икәр уудгов. Хая-хая нег игәд цуглр-сн цагт уудув.

МАНЖ. Ухаһан геһәд уудвч?

САРҢ. Уга. Тиим юм һарһдг угав.

ОЧР. Не, үүрмүд! Иньглһнә төлә уучкий.

Цуһар уулдна.

ЖИРҢЛ. Нә, ду дуулцхай.

Цуһар. Зөвтә, зөвтә!..

Жирһл эклнә. Дуулдихана. Дун.

САНЖ. (чаһр өргәд). Сәәхн жүүкдин төлә!

Цуһар уулдна.

САРҢ. Ода би йөрәл тәвнәв.

МАНЖ. Юуһар? Цәәһәрий?

САРҢ. Чилж одву? Очр энчн баһдж бәәх кевтә. Би-дн угатя биш... авхла мөңгн бәәнә.

МАНЖ. Чик үг.

ОЧР. Буру гижәхшв. Зуг ода цаг оратж одв. Чаһр олж болшго.

САРҢ. (Бюсад, хавтхасн хойр шил чаһр һа р һ н а). Не, та үүрмүд, намаг әркнч гиж бичә сантн!

Цуһар. Энлм өн!

Цә ууцхахм!

Ду дуулцхахм!

САРҢ. Әрк уухм, ухаһан уухм биш...

САНЖ. Әркәс өөдлсн күн уга. Зәрм баһчуд көгшдү-дәс, күүкдәс ичхш.

САРҢ. Эрк ууж согтхм биш... Ухаһан геехм биш.

ЖИРҢЛ. Лавта үнн үг келжәнәч. Болв эндр Очринд цуглрад ирснә хөөн, би йөрәл тәвх санатав. Эн герин эзнә болн түүнә иньгиннь төлә сөңгән бәрцхәхмн.

Цуһар шуугллад ууцхана.

МАЦГ. Не, биилцхәй.

Радиолд хальмг айс татна. Мацг Очр хойр биилнә. Наадкснь шаваш өгнә.

САНЖ. (Согту). Зогсжатн. «Деляш» гидг дууна айс татлч... Би дуулсв. («Деляшиг» дуулна, цуһар соңсна.)

САРҢ. Мацг! Фокстрот эс гиж талин айсас татулич? Биилцхәй!

Фокстрот татна, хойр негн күн биилнә.

САНЖ. Зогсжатн. «Дәвүр һалзн мөрн» гидг айс татн. («Дәәвүр һалзн» дууна айсд келәд биилнә, биифән нег күүкнд өгнә.) Таниг нанла биилтн гиж эржәнәв.

КҮҮКН. Чамла биилх санан уга.

САНЖ. Чи намаг согту гиж меджәнч? Чамаг нүдәрн үзә бәәнәв. Кев-янз уга тарвсла әдл күүк эс үзх би яһлав?..

КҮҮКН. Һәрг!

КӨВҮН. Ухаһан уусн чамаг һәргтә гижәнә, чик үг келв.

САНЖ. Соңсцхавт?.. Соңсцхавт?.. Намаг «һәрһтәч» гичкв, му келчкв.

САРҢ. Неричи дегд дәврвд һарчана.

САНЖ. Чамла биилж болшго яһсмб? Чамла әдл күүкнлә биилх бәәтхә, һурвн давхр гер босхдг күмбв!

НЕГ КҮҮКН. Киисәд кесг унсан мартчквт?

Цуһар инәлднә

САНЖ. Күүнлә әдл киисж унж үзәд угав. (Стул авад Цокхар седнә.)

ОЧР. (Һараснь авад). Күн болад шинкн хөр орж йовнач, көөрх яһвч?! Ода хәрәд унт. Маңһдуртан әркән һархла, эн күүкнәс гемән ирж сур. Медвч? Ирж эс сурхла — ээм деерчн эмәличн унулад тәвхв.

Нег көвүн Санжиг авад һарна.

Мини гем мана нәр невчк эвдрж одва.

ЖИРҮЛ. Гем уга. Хэрн чамд ханлт өргхмн!
КҮҮКН. Мацг, бидн хэрнэвдн. Ханжанавдн. Маниг
невчк нарчкич...

КӨВҮН. Очр бурушахн уга эс мөний?

МАЦГ. Очрин үг жен соңсхар бээхмб?... (Мацгта
көвүд, күүкд харна. Жирүл, Очр, Шуурһч
үлднэ.)

ШУУРҮЧ. Не, Жирүл, бидн хойр герэн темцхм бол-
взго...

ЖИРҮЛ. Уга, би Мацгиг күлэжэнэв. Адһж бээхлэ,
биичн йов.

ШУУРҮЧ. Не, тигхлэ би йовнав. Сээхн зүүд бэрж
хонтн.

ЖИРҮЛ. Чи чигн соньн зүүд үз. (Шуурһч нарч
одна.)

ОЧР. Ямаран сэн көвүн Шуурһч. Чамд харм биший.

ЖИРҮЛ. Хармлх тер нанд ю кесмб. Чи, Очр, на-
маг тевчдвч?

ОЧР. Тевчдв. Яһна?

ЖИРҮЛ. Тигхлэ, мини ода Шуурһчин тускар кел-
сиг бичэ кел... Суржанав. (Нархарседнэ.)

ОЧР. Адһад альдаран однач? Суужа. Шинжлэд бэ-
эхнь, шидрэс авн йир икэр хүврж одвч... Урсж бээх
күүнэ өңгтэч.

ЖИРҮЛ. Дурн-седклин ааль гиж бичэ санич...

ОЧР. Не, тигэд юн деерэсв?..

ЖИРҮЛ. Нернь олдшго зовлң... Нам келж күн дөн
болшго юмн...

ОЧР. Намас нуух, келш уга юн соньн юмб? Мини
дөн кергтэ болхла кел. Би оньдин белмб.

ЖИРҮЛ. Сарнгиг сээнэр меднч?

ОЧР. Меднэ. Нанас түрүлэд хүрм кехэр эс бээнт?

ЖИРҮЛ. Уга. Тер биш. Талдан юмн.

ОЧР. Юмб?

ЖИРҮЛ. Сарнгд би дуртав. Болв Сарнгин ухан на
нд медгдж өгхш. Соньн күн.

ОЧР. Юнгад? Чини желси нанд медгджэхш...

ЖИРҮЛ. Очр, нааран сууһич, би чамд келсв.

К ө ш г.

НҮРВДГЧ ЭКЛЦ.

Негдгч нарц.

Шинкэн тосхж бээх герин өөр кесг олн баһчуд көдлж бээсн үзгднэ. Цуһар инэдтэ, шуугата: негнь чолу авч өгнэ, наадкснь герин чолу тэвж шалдж бээнэ.

САНЖ. Ай, таанр соңстн. Цаатн Жирһл аашна... мана агитатор.

ЖИРҺЛ. Мөнд бээцхэнт, тосхачнр! Не, Санж эркчн нарву?

САНЖ. Нарва. Хэлэхнчн эн гериг...

ЖИРҺЛ. Үзжэнэв... Балһсар йовхла, чеежм улм бахмжта болж байсна... Кен эн гермүдиг эврэннь наран тосххвдн гиж санж йовлавдн?! жигтэ сээхн цаг...

САНЖ. Кезэ хүрмчн болн гиж бээнэ?

ЖИРҺЛ. Мини хүрмэр ло кехмч? Саакан уухар седж бээхмч?!

САНЖ. Чини нээрт орад эрк эс уухла, кенэ нээрт уухв?!

ЖИРҺЛ. Чи йир эрк уух, нээрт орх—түүнэс онгдан ухандчн чамд ордго бээдлтэ.

САНЖ. Яһад? Көдлмшэн кечкэд, нээрт орснд юн бэ-эдв?!

ЖИРҺЛ. Не, болжл. Чамаг нээрт бичэ ир гиж күн келж бээхш... Наарцхатн...

Баһчуд цуглрхана.

Шин газет авч ирүв. Балһсна партин комитетин дуудварар балһсна тосхачнр даалһвр авсн бээнэ. Болзгаснь урд тосхж гермүдиг дуусх болцхаж... Таанр юн гиж медцхэнэт?

ШУУРҺЧ. Бидн бас эн герэн болзгаснь сар хонг өмн тосхж өгх болж даалһвр авхмн.

САНЖ. Дигтэ чик үг. Эн гериг чилэчкэд, мана Жирһлин хүрмд орхмн...

КӨВҮН. Дару-дару байр болн гиж бээнэ... Һанцхн Жирһлин биш, Очр Мацг хойран хүрм бас болх...

УЛАН. Угата бишвдн. Байрта сэн байн хүрм кехмн...

ШУУРҺЧ. Тосхачнр... Эн шин герт хүрм кехмн... Зөвтэ эсийт?...

ЦУҺАР. Зөвтэ, зөвтэ...

ЖИРҮЛ. Не, тиим болхла, эндрэс авн тана тосхл-
тин бригад шин даалһвр авчана гиж келж болхмн.
ЦУҢАР. Тиим, тиим.

Эрдни, Байч хойр орж ирнэ.

САНЖ. Ах, дигтэ цаглань ирвт.

ЭРДНИ. Чамла кергтэ күн дигтэ цагла ирл уга
яхм билэ?

САНЖ. Би бас танла хооран сааж болшго кергтэ
билэв.

БАЙЧХ. Арһулд, мана керг түрүлэд соңсчктн.

ШУУРҢЧ. Юн бачм керг болж одв?

ЭРДНИ. Ю кеж суухмт? Көдлмшөн кедгэн уурсмт?

ШУУРҢЧ. Уга. Ода үдин амрлһн. Мана агитатор
Жирһл ирсн, шин газет умшвдн.

ЭРДНИ. А... а... Бидн хойр цаглань харһад иржвдн...

ШУУРҢЧ. Юн керг билэ? келжэтн.

БАЙЧХ. Чи эклэд кел. Насарн чи ах бээнмч.

ЭРДНИ. Зуг чи намаг эклэд келсн цагт хоорндм
бичэ орлц. Хоорнд орлцсн күүнд дургов...

БАЙЧХ. Ай, эрлһич, эврәннь му заңган үзүлэд, эн
бахчудт андн болхар ирвч?... Келхнчн.

ЭРДНИ. Бидн хойр ода көшрэд өмнкмдн өөрдчксн,
хөөткмдн холдчксн улсвдн... Күүкд, көвүдмдн сурһуль-
та... эрдмтэ... Күүнэс ард үлдж йовцхахш.

БАЙЧХ. Чи, Эрдни, үгэн невчк ахрар келхнчн...

Тосхлтин конторин ахлач Басң орж ирнэ.

БАСҢ. Менд бээцхэнт! (Цуһар мендлнэ.) Юн
хург болж бээхм?

ШУУРҢЧ. Хург биш... үдин амрлһн... Эрдни Байчх
хойр базрас йовж йовад нааран ирцхэж.

БАСҢ. Не, тигэд ю келж бээнэт?

ЭРДНИ. Байчхта хоюрн зүтклдэд, нааран орж ирв-
дн. Байчх бидн хойр худ болн гиж бээх улсвдн... Байчх
йосн хуучнаһар хүрм кех саната. Би болхла, баһчуд
бийсь медг гинэв. Игэд үгдэн орлго кесг цагас наа-
ран цүүгэтэ бээнэвдн. Эн төримдн хаһлж өгтн.

БАЙЧХ. Чи Басң, хуучар гер буулһна гидгиг мед-
дг болхговч?

БАСҢ. Меднэ.

БАЙЧХ. Медхлэ, хээмнь, эн Эрдньд келэд медүлич,
үгдэн орулич! Энчн, бөдүн модн кевтэ, матиҗ өгхш.

ЭРДНИ. Йир, чи, келэн доласн ноха жевтэ гав-гав гилго, тагчг бөөхнчн...

БАСЦ. Тан хойран цүүглдэг бидн энд хэлэж, хайлж чадшговдн. Очр Мацг хойр ю келхнь кен меджэнэ...

ЭРДНИ. Тер хойрчн манас суршго.

БАЙЧХ. Чи мини Очриг медхшч... Мини үгэс харшго.

ЭРДНИ. Мини Мацг күүнэ үгд оршго күүкн.

БАСЦ. Та хойр эндүржэнэт. Манһдуртан Мацг Очр хойр «тана юн жерг!» гихлэ яахмбт?

БАЙЧХ. Бидн эк эцг хойрвдн. Мана үгэс яһад харх билэ?

БАСЦ. Йоста шинэр хүрм кехм.

БАЙЧХ. Юн гичквч? Чи, Басц, һэрһтэ болвзгоч!

БАСЦ. Яһна? Бидн, тосхачнр, цуһар ниилэд, нэр кехвдн. Мана чидл күрх.

БАЙЧХ. Ичкевт. Эврэн бийснь чадж уга гиж, һазан улс санх.

БАСЦ. Санх уга. Угата биш-байн бидн. Эргүдэн хэлэхнтн!.. Тосхлт, тосхлт... Ичх юмн уга. Маниг байниг цуһар меднэ... Республикмдн Ленинэ Ордентэ... Ахрар келхд, шидрэс таңһчд уга хүрм кехгов... Не, төртн халһдан орв эс мөний?

ЭРДНИ. Мэ чамд, нааран ирж бэ...

БАЙЧХ. Энчн манаһар болшго, болж харч эс бэ-нү?

ЭРДНИ. Би чамд келэ эс бээлү?.. Не, йовий.

Хоюрн һарна.

БАСЦ. Одак хойртн төрэн хайлад йовж эс одву?

К ө ш г.

Хойрдгч һарц.

Жирһлин гер. Жирһл һанцарн сууна.

ЖИРЬЛ. Цуһар ил,.. Сарц мана биш... болх ода. Түүнлэ би цаарандан тигж бээж чадшгов... Яһад нууһад бээсн болхв? Өмннь, хулха кеһэд, кү алад... күүнэ хавтхд орад... Уга, тиим күүнлэ би бээж чадшгов... Тууж ода төгсв. (Часан хэләһэд). Очрур одх цаг болж оч. Үүдн тал һархар седнэ, өмнэснь Шуурһч орж ирнэ.)

ШУУРҮЧ. Цаг биш цагла орж ирвв. Гемим тэвж өг. Уурлх уга гигэд орад күрч ирүв.

ЖИРҮЛ. Яһад уурлх билэв?.. Чамд уурлх чи мини юн билэч!.. Харш болжахшч, уралан һарад су.

ШУУРҮЧ. Нег бичкн кергэр ирүв.

ЖИРҮЛ. Керг угаһар нанур иршго болхговч.

ШУУРҮЧ. Үнэртэн келхлэ, чини герин өөрэхэр йовхла, көлм мел нааран эргж одна. (Жирһл инэнэ). Көлэн эргүлэд авсн бийнь хэрү нааран орад, күрч ирнэ.

ЖИРҮЛ. Меджэнэв...

ШУУРҮЧ. Би чамд... Йир акад юмб, келхэр бээсн үгм хооласм һарч өгхш...

ЖИРҮЛ. Келжэ, соңсий.

ШУУРҮЧ. Мини бригадт ирж Санжиг шоодич?..

ЖИРҮЛ. Чини бригадин күүг би яһад шоодхв?..

ШУУРҮЧ. Бурута болснднь... Шидрэ көдлмштэн согту ирв. Келн гиж желнэмм арсн унв... күч өгч бээхш... Эвлэд чигн келнэв. даалһвр авчкад эс күцэхлэ, йир ичк-эвттэ юмн... Күүнэ чирэ хэлэдг арһ уга. Чи агитатор бээнэлмч...

ЖИРҮЛ. Сэн. Би ирхв. Чи ода ю кенэч?

ШУУРҮЧ. Йир меджэхшв. Чамла эврэннь бригадин тускар күүндхэр ирлэв. Эндр уханасм һарл уга бээнэ... Йир ик зовлч болжана..

ЖИРҮЛ. Не, тиим зовлчгта болхла, ода бичэ хэр. Энд үлд. Би Очр тал одад ирнэв... бачм керг бээнэ. Чи эркжэн уга намаг күлэжэ. Дарунь күрч ирхв. Зөвий?

ШУУРҮЧ. Зуг талдан күн ирхлэ һарад эрлж однав.

ЖИРҮЛ. Юнгад? Би чамла кергтэв. (Һарна.)

ШУУРҮЧ. Акад юмб. Жирһл өмннь иим болдг уга билэ. (Дегтр хэлэхэд, радиол тал өөрднэ. Нег пластинк аваад дуулулна, бийнь дахад дуулна. Тигжэтлнь Сарн орж ирнэ.)

САРН. О... Эвртэ дуута бээжмч... Эзнь уга... Эзнь уга герт дуулад, седклэн уудулж бээхмч?

ШУУРҮЧ. Э... Мини дун эс таасгдсн болхла, бичэ соңс...

САРН. Чини ду соңсад яахв. Эврэннь дууһан кенд соңсхв гиж йовнав. Жирһл яһла?

ШУУРҮЧ. Һарч одла.

САРН. Шуурһч, би чамла кесгэс нааран күүндхэр седэв.

ШУУРҮЧ. Күүндх һазр олж чадл уга йовлав гигич...

САРҢ. Чи нанд уурта эс бээнч?

ШУУРҢЧ. Яһад? Яһсандан?

САРҢ. Жирһлэс келтэ.

ШУУРҢЧ. Эрһһһнич. йир. Уханд уга юм келэд, өшө бэрэд керго.

САРҢ. Чамд өшө бэржэхшв... Жирһлд...

ШУУРҢЧ. Тиим болхла, би юн болж бээхмб?..

САРҢ. Жирһл нанд дурго... Өмнкләһән эдл биш... Хәләһәд бээхнь, ухаһан сольчкв.

ШУУРҢЧ. Чамас иим үг соңсхв гиж сансн уга биләв....

САРҢ. Дурн гидг юмн кецү юмн. Чи Жирһлд дуртавч?

ШУУРҢЧ. Нег цагт дурта чигн биләв, ода болхла сөңгләд хайчклав...

САРҢ. Сөңгләд хайчкән болхла сән, болв бидн ода чигн баһ наставдн... өмнмдн цаг дала.

ШУУРҢЧ. Келх үгчн эн билү? Не, менд бә. Би йовнав. (Һ а р ч о д н а.)

САРҢ. (А р д а с ь н ь). Аратичн меднәв. Намаг меклж чаддм бишч... Жирһл яһад ухаһан соляд орксмб. Йир нанд медгдж бээхш. Аль тер мини хуучн йовдлиг соңсчкән болхв. «Хойр келтә күн бәэтхә, дөрвн келтә мөрнчн бүдрдмн»... (Һ а р х а р с е д н ә, ө м н ә с ь н ь Ж и р һ л о р ж и р н ә.

САРҢ. Күләж-күләж һархар седж йовлав. Иим удан альд йоввч?

ЖИРҢЛ. Мини альд удан йовснь чамд юн керг... Энүнд күн уга бээжий?

САРҢ. Шуурһч бээж. Намаг ирхлә, һарад йовж одва. Намаг үзхләрн, нүднһ өвддг бәәдлтә...

ЖИРҢЛ. Худлар бичә келич!

САРҢ. Худлар үг келж бээхшв... Чини бәәдләр меджәнәв. Шидрәһә уурта бэәнәч... Таньшго болж одвч.

ЖИРҢЛ. Шидрәс авн кәдлмш дала болад, муурсн чигн болнав, зәрмдән шүрүлкәд чигн авнав...

САРҢ. Тиимий?.. Чини уханчн нанд медгдж өгхш... Хойр ухатаһар бэәнәч. Өмннь иим биш биләч...

ЖИРҢЛ. Мини ухан негн. Зугар би эндүржәхшв.

САРҢ. Би болхла, чамаг үнн седкләрн дурлсн күүкн гиж санж бәәләв... Мини хуучн дәэртә шарх маажад ю кенәч!..

ЖИРҮЛ. Чамаг тиимичн медсн уга билэв. Чини шарх-дээрчн чамд үлдтхэ... Чамаг күн болтха, күмн ба-
һчудла эдл көдлтхэ гигэд арһинь хээһэд йовцхана...
Чи болхла эркән уучкад, аздлад, бузр, андн үг келэд,
болх болшго йовдл һарһад йовнач. Кен чамд дурлхмб?

САРҢ. Э... Терчн үнн... Бийм яахан медж чадж бә-
анэв... Чеежм уутърад, уульх цагтан ууляд, һундх цаг-
тан һундад... Зәрмдән чеежм бүтэд, яахан медж чадлго,
эрк ууһад чигн оркнав... Мини гем биз, болв чамаг
үзхләрн онгдарж однав...

ЖИРҮЛ. Кесг жил чамаг хэләһэд бәэхнь, уханчн
чикрсн бәэдл уга... Чи болхла, хуучн му авъясан хаяд
угач.

САРҢ. Жирһл. Баһ насим бичә үрәһич... Күүнд тө-
рүц, кезәдчн бичә келич, эс гиж намла хамдан тархч...

ЖИРҮЛ. Намаг келһн угаһар цуһар меднә...

САРҢ. Цуһар меднә?... Худл! Һанцхн чи меднәч.. Не,
тигхлә, күн медх зөв уга, тер төлэд чи... (Дәврнә).

ЖИРҮЛ. Намаг алж эврәннь му йовдлан дархар
бәэхмч! Кишва андн! (Жирһл Сарн хойр көөлд-
нә. Очр Санж хойр орж ирнә.)

ОЧР. А, сән залутн энд бәәжм!.. Хуучн авъясан хаяд
уга кевтәмч!

САРҢ. Чини юн керг!

ОЧР. Керг уга болхла, орж ирх уга билэв.

САНЖ. Бийдән дурго күүкиг күч үзүлж дурлулдм
биш.

ОЧР. Энчн манд кергтә.

К ө ш г.

	· НАРГ	
Цаһан хаалһ	.	3
Сээхлэ	.	50
Жирһлин хаалһ		73
Тосхлтд		86

Б. Эрдниев.

Избранные пьесы.

На калмыцком языке.

Редактор А. Балакаев. Художник Б. Данильченко.

Художественный редактор Г. Уладжиев.

Техн. редактор Я. Гайдаш. Корректор Х. Бадмаева.

Калмыцкое государственное книжное издательство, г. Элиста, 1961 г.

Сдано в набор 26.VII-61 г. Подписано в печать 6.X-61 г.

Авт. л. 5,85. Уч.-изд. л. 5,95. Печ. л. 5,74.

Бумага 84×108¹/₃₂. Бум. л. 1,75. Тираж 500 экз. Заказ 4707.

K01234. Цена 30 коп.

Краевая типография, г. Ставрополь, ул. Артема, 18.